

ผู้ป่วยโรคอุจจาระร่วงจากการติดเชื้อแบคทีเรียที่มาเข้ารับการรักษาที่
โรงพยาบาลหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา
**Patients with Bacterial Diarrhea Treated
at Nongboonmak Hospital, Nakornrhachasima**

สิริลักษณ์ วัฒนะ พ.บ.*
Sirilak wattana M.D.*

ABSTRACT

- Objective** : To study the cause of bacterial diarrhea, the percentage of positive stool culture that sent to medical laboratories and sensitivity to antibiotic from patients with acute diarrhea treated at Nongboonmak Hospital, Nakornrhachasima during 1 April 2005 - 31 March 2007.
- Research Design** : Retrospective study
- Method** : Data were collected from the medical record of all patient with acute diarrhea at Nongboonmak Hospital, Nakornrhachasima during 1 April 2005 - 31 March 2007.
- Result** : There were 3,653 cases of acute diarrhea patients during the period of study, 1,022 cases (27.98%) were hospitalized. The percentage of positive stool culture was 22.4% in hospitalized patients and 4.1% in ambulatory patients. *Vibrio parahaemolyticus* contributed 51% of positive stool culture. While *Acinetobacter hydrophila* and *Vibrio cholerae* (Inaba) *minicus* were found 20% and 8% respectively. The positive cultures were sensitive to Norfloxacin (40.1%), Cefotaxime (20.4%) and Ciprofloxacin (8.3%). There was no difference of antibiotic prescription rate between positive and negative stool culture groups.
- Conclusion** : *Vibrio parahaemolyticus* is the most common cause of infective diarrhea at Nongboonmak Hospital. The percentage of positive stool culture was 26.5% and sensitivity result shown slightly sensitive to Norfloxacin (40.1%)
- Keywords** : Diarrhea, Bacteria

บทคัดย่อ

- วัตถุประสงค์** : การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาและเชิงวิเคราะห์ย้อนหลัง เพื่อศึกษาสาเหตุของโรคอุจจาระร่วงจากการติดเชื้อแบคทีเรีย อัตราการเพาะเชื้อขึ้นจากอุจจาระที่ส่งไปเพาะเชื้อที่ห้องปฏิบัติการและความไวต่อยาปฏิชีวนะของเชื้อที่เพาะขึ้นในผู้ป่วยโรคอุจจาระร่วงที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา
- วิธีการศึกษา** : ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือผู้ป่วยโรคอุจจาระร่วงทุกรายที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2548 ถึง 31 มีนาคม 2550 เพื่อศึกษาข้อมูลสถิติผู้ป่วยและสาเหตุของโรคอุจจาระร่วงจากการติดเชื้อแบคทีเรีย โดยศึกษาจากบันทึกข้อมูลผู้ป่วยจากเวชระเบียนและระบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์โรงพยาบาล ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทั่วไปและข้อมูลเฉพาะสำหรับโรคอุจจาระร่วง
- ผลการศึกษา** : ผู้ป่วยโรคอุจจาระร่วงในช่วงเวลาดังกล่าวจำนวน 3,652 คน เป็นเพศชาย 1,589 คน ร้อยละ 43.49 เพศหญิง 2,064 คน ร้อยละ 56.51 ตามลำดับ โดยเป็นผู้ป่วยเด็ก 2,311 คน ร้อยละ 63 ผู้ป่วยที่ต้องนอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาล 1,022 คน ร้อยละ 27.98 อัตราการเพาะเชื้อขึ้นในผู้ป่วยที่นอนรักษาตัวในโรงพยาบาลเท่ากับ 22.4% และในผู้ป่วยนอกอัตราการเพาะเชื้อขึ้นเท่ากับ 4.1% เชื้อแบคทีเรียที่พบมากที่สุด คือ *Vibrio parahaemolyticus*, *Acinetobacter hydrophila*, *Vibrio cholera (Inaba) minicus* คิดเป็นร้อยละ 51, ร้อยละ 20, ร้อยละ 8 ตามลำดับ ซึ่งพบว่าเชื้อแบคทีเรียที่เพาะเชื้อไวต่อยา Norfloxacin ร้อยละ 40.1 รองลงมา คือ ยา Cefotaxime 20.4 และไวต่อยา Ciprofloxacin ร้อยละ 8.3 อัตราการใช้ยาปฏิชีวนะพบว่าใกล้เคียงทั้งกลุ่มที่เพาะเชื้อขึ้นและเพาะเชื้อไม่ขึ้น
- สรุป** : สาเหตุของโรคอุจจาระร่วงจากการติดเชื้อแบคทีเรียของคนไข้ที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลหนองบุญมากที่พบบ่อยที่สุด คือ จากเชื้อ *Vibrio parahaemolyticus* ร้อยละ 26.5 อัตราการเพาะอุจจาระขึ้นเชื้อเท่ากัน
- คำสำคัญ** : อุจจาระร่วง, เชื้อแบคทีเรีย

บทนำ

โรคอุจจาระร่วงยังเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศไทย โดยในแต่ละปีมีผู้ป่วยโรคอุจจาระร่วงมากกว่าหนึ่งล้านคนทั่วประเทศจากข้อมูลการเฝ้าระวังโรคของสำนักโรคระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค พบว่าผู้ป่วยโรคอุจจาระร่วงตั้งแต่ปี 2535 ถึง 2544 ยังไม่มีแนวโน้มลดลง¹ มีผู้ป่วยเพิ่มขึ้นปีละไม่ต่ำกว่า 120,000 ราย² ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม 2549 จังหวัดนครราชสีมา มีรายงานผู้ป่วยโรคอุจจาระร่วงจำนวน 44,724 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 1,753.75 ต่อแสนประชากร โดยอำเภอหนองบุญมากมีรายงาน 3,696.09 ต่อแสนประชากร คิดเป็นอันดับที่ 3 รองจากอำเภอขามทะเลสอและอำเภอโชคชัย โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา มีนโยบายเฝ้าระวังโดยการเก็บ Rectal Swab Culture ในผู้ป่วยทุกรายที่มีอาการ Acute diarrhea และทดสอบ SENSITIVITY ของยาต่อเชื้อเพื่อเป็นข้อมูลใช้ในการวางแผนและการรักษา ควบคุมป้องกันโรคต่อไป³

สาเหตุของโรคอุจจาระร่วงมีหลายประการที่พบว่าเป็นสาเหตุบ่อย คือ การติดเชื้อ โดยเฉพาะเชื้อแบคทีเรียซึ่งสามารถควบคุมและป้องกันได้ การเพาะเชื้อในรายที่สงสัยเพื่อให้ได้รู้ถึงชนิดของเชื้อแบคทีเรียที่ทำให้เกิดโรคเป็นสิ่งสำคัญในการรักษาและควบคุมป้องกันโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป การรักษาโรคอุจจาระร่วงนอกจากรักษาตามอาการและให้สารน้ำเกลือแร่ทดแทนส่วนที่เสียไปแล้ว การรักษาเฉพาะโดยให้ยาปฏิชีวนะเพื่อรักษาโรคอุจจาระร่วงที่มีสาเหตุจากการติดเชื้อ เช่น เชื้อแบคทีเรีย มีความสำคัญที่จะทำให้โรคหายเร็วขึ้น ลดภาวะช้อน และลดการแพร่กระจายเชื้อสู่สิ่งแวดล้อม โดยต้องเลือกใช้ยาปฏิชีวนะในรายที่เหมาะสม มิเช่นนั้นจะเกิดปัญหาการใช้ยาเกินความจำเป็น อาจเกิดผลข้างเคียงจากการใช้ยา เชื้อดื้อยา และเพิ่มค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล⁴⁻⁵

วัสดุและวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้มีรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงบรรยายและเชิงวิเคราะห์ชนิดศึกษาแบบย้อนหลังเพื่อศึกษาสถิติโรคอุจจาระร่วง ศึกษาสาเหตุของโรคอุจจาระร่วงจากการติดเชื้อแบคทีเรีย ศึกษาอัตราการพบเชื้อแบคทีเรียก่อโรคจากอุจจาระที่ส่งเพาะเชื้อที่ห้องปฏิบัติการและศึกษาความไวของเชื้อต่อยาปฏิชีวนะในผู้ป่วยที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ป่วยโรคอุจจาระร่วงทุกรายที่มารับการรักษาที่แผนกผู้ป่วยนอก แผนกผู้ป่วยฉุกเฉิน และแผนกผู้ป่วยในโรงพยาบาลหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2548 ถึง 31 มีนาคม 2550 เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถิติผู้ป่วยสาเหตุของโรคอุจจาระร่วงจากเชื้อแบคทีเรียและความไวของเชื้อต่อยาปฏิชีวนะ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบบันทึกข้อมูลที่ประกอบด้วยข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เลขประจำตัวโรงพยาบาล (HN) เพศ อายุ วันที่มารับการรักษา ผลการวินิจฉัย และข้อมูลเฉพาะสำหรับโรคอุจจาระร่วง ได้แก่ การนอนรักษาตัวในโรงพยาบาล เลขที่การนอนโรงพยาบาล (AN) การส่งอุจจาระเพาะเชื้อแบคทีเรีย วันที่ส่งเพาะเชื้อแบคทีเรีย สถานที่ส่งเพาะเชื้อ ผลการเพาะเชื้อแบคทีเรีย ความไวของเชื้อต่อยาปฏิชีวนะข้อมูลที่นำมาบันทึกในแบบบันทึกได้มาจากข้อมูลที่บันทึกในเวชระเบียนผู้ป่วยนอกหรือผู้ป่วยใน และระบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์โรงพยาบาลแล้วจึงนำข้อมูลในแบบบันทึกมาวิเคราะห์ต่อไป

ผลการศึกษา

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าผู้ป่วยโรคอุจจาระร่วงที่มารับการรักษาตั้งแต่ 1 เมษายน 2548 ถึง 31 มีนาคม 2550 มีจำนวน 3,653 ราย โดยผู้ป่วยต้องนอนรักษาตัวในโรงพยาบาลจำนวน 1,022 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.98 จากผู้ป่วยทั้งหมด ผู้ป่วยทุกรายมีการส่งอุจจาระเพาะเชื้อแบคทีเรียที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนผู้ป่วยแยกตามเพศ อายุ สถานะการนอนโรงพยาบาลและการเพาะอุจจาระขึ้นเชื้อ

ในกลุ่มผู้ป่วยที่นอนรักษาตัวในโรงพยาบาล พบว่าเป็นกลุ่มวัยเด็กมากกว่าวัยผู้ใหญ่เนื่องจากพบที่มีการขาดสารน้ำ (Moderate Dehydration) จำเป็นต้องได้รับสารน้ำทดแทนทางหลอดเลือด และพบว่าผู้ป่วยที่นอนโรงพยาบาลมีอัตราการเพาะอุจจาระขึ้นเชื้อมากกว่าผู้ป่วยที่ไม่นอนโรงพยาบาล

ตารางที่ 2 แสดงผลการเพาะเชื้อแบคทีเรียแยกตามชนิดของเชื้อ พบว่าเชื้อแบคทีเรียที่ขึ้นส่วนใหญ่คือ *Vibrio parahaemolyticus*

ตารางที่ 3 แสดงความไวของเชื้อแบคทีเรียต่อยาปฏิชีวนะ พบว่าเชื้อแบคทีเรียมีความไวต่อยา Norfloxacin มากที่สุด

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนผู้ป่วยที่ได้รับยาปฏิชีวนะในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ เมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติแล้วพบว่าการใช้ยาปฏิชีวนะในผู้ป่วยโรคอุจจาระร่วงเปรียบเทียบระหว่างผู้ป่วยที่ผลเพาะเชื้ออุจจาระขึ้นเชื้อและการเพาะเชื้ออุจจาระไม่ขึ้นเชื้อ ไม่มีความแตกต่างทางสถิติ ($p = 0.091$)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนผู้ป่วยแยกตามเพศ วัย สถานะการนอนโรงพยาบาล สถานที่ส่งอุจจาระ

สถานะ		จำนวน (คน)
เพศ	ชาย	1,589
	หญิง	2,064
วัย	เด็ก	2,311
	ผู้ใหญ่	1,342
การนอนในโรงพยาบาล	นอนโรงพยาบาล	1,022
	ไม่นอนโรงพยาบาล	2,631

ตารางที่ 2 แสดงผลการเพาะเชื้อแบคทีเรียแยกตามชนิดของเชื้อ

ชนิดของเชื้อที่ขึ้นผลการตรวจ	จำนวนในช่วง	ร้อยละ
V. parphaemolyticus	224	51
V. cholera (Inaba)	86	20
V. mimicus	34	8
A. hydrophila	33	8
E. coli (pathogenic)	31	7
E. coli gr. 2	20	5
Salmonella gr E	9	2
รวม	437	100

ตารางที่ 3 แสดงชนิดของยาปฏิชีวนะที่ใช้ แยกตามผลการตรวจเพาะเชื้อ

ยาปฏิชีวนะ	ร้อยละของรายที่เพาะเชื้อขึ้น
Norfloxacin	40.1
Ofloxacin	7.8
Ciprofloxacin	8.3
Cefotaxime	20.4
Nifuroxazide	2.8
Colistin	5.6
Doxycycline	0
Cotimoxazole	5.9
Ampicillin	2.6
Gentamicin	5.5
รวม	100

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนผู้ป่วยที่ได้รับยาปฏิชีวนะในกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ราย)		จำนวนที่ได้รับ ยาปฏิชีวนะ (ราย)		ร้อยละของการใช้ ยาปฏิชีวนะ	
	Stool c/s+	Stool c/s-	Stool c/s+	Stool c/s-	Stool c/s+	Stool c/s-
01/04/2548-31/03/2549	229	1,506	110	763	48.03	50.66
01/04/2549-31/03/2550	208	1,710	99	811	47.60	47.43
01/04/2548-31/03/2550	437	3,216	209	1,574	47.83	48.94
รวม (ราย)	3,653		1,783		48.81	

วิจารณ์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์แบบย้อนหลังเพื่อศึกษารายละเอียดของโรคอุจจาระร่วงจากการติดเชื้อแบคทีเรียจากผู้ป่วยที่มารับการรักษาที่โรงพยาบาลหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา จะพบว่าผู้ป่วยที่มารับการรักษาด้วยโรคอุจจาระร่วงตั้งแต่ 1 เมษายน 2548 ถึง 31 มีนาคม 2550 มีจำนวนทั้งสิ้น 3,653 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและอยู่ในวัยผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่รักษาแบบผู้ป่วยนอก แต่อัตราการเพาะอุจจาระขึ้นเชื้อพบน้อยกว่าผู้ป่วยที่นอนโรงพยาบาล

ผลการตรวจเพาะเชื้ออุจจาระ พบว่ามีอัตราการตรวจพบเชื้อค่อนข้างต่ำ ซึ่งอาจมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายประการ เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบย้อนหลัง จึงไม่สามารถควบคุมปัจจัยที่อาจมีผลต่ออาการตรวจพบเชื้อ ได้แก่ เทคนิคการเก็บตัวอย่างอุจจาระเพื่อเพาะเชื้อ ตั้งแต่การเก็บสิ่งส่งตรวจ การขนส่งสิ่งส่งตรวจไปยังห้องปฏิบัติการ ซึ่งถ้าทำไม่ถูกวิธีหรือเทคนิคไม่ถูกต้อง จะทำให้อัตราการตรวจพบเชื้อลดลงได้

อัตราการใช้ยาปฏิชีวนะของผู้ป่วยทั้งหมด พบว่ากลุ่มที่มีผลการเพาะเชื้อขึ้นมีอัตราการใช้ยาปฏิชีวนะใกล้เคียงกับกลุ่มที่ผลการเพาะเชื้อไม่ขึ้น แสดงถึงการใช้ยาปฏิชีวนะโดยไม่จำเป็น ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้ป่วยมีความเสี่ยงต่ออาการแพ้ยาโดยไม่จำเป็น ยังทำให้ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมากขึ้นและอาจทำให้เกิดปัญหาเชื้อดื้อยาได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณผู้อำนวยการโรงพยาบาลหนองบุญมากที่อนุญาตให้เก็บข้อมูลการวิจัยและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัย ขอขอบคุณ คุณสมพร บัดตาเทสัง นักวิชาการสาธารณสุข คุณหัตตดาว นันตี คุณปาณิสรา โพธิ์เงิน ฝ่ายบริการวิชาการ ที่อำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลและกรุณาช่วยเหลือในการทำการวิจัยเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

1. กรมควบคุมโรค สำนักระบาดวิทยา, รายงาน
เฝ้าระวังโรคอุจจาระร่วงรายปี รายเดือน
รายจังหวัด ปี พ.ศ. 2545. นนทบุรี : สำนัก
ระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค, 2545.
2. กรมควบคุมโรคติดต่อ, กรมอนามัย, สถาบัน
วิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข. คู่มือการป้องกัน
และควบคุมโรคอุจจาระอย่างแรง. ทีวีช
จายนโยบายอินและคณะ,บรรณาธิการ.กรุงเทพ
มหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย ; 2542
3. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา.
รายงานประจำปี 2549. สถานการณ์โรคเฝ้า
ระวังทางระบาดวิทยา ปี 2549 จังหวัด
นครราชสีมา. นครราชสีมา : สำนักงาน
สาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา, 2549.
4. คณะผู้จัดทำแนวทางปฏิบัติการรักษา โรค
อุจจาระร่วงเฉียบพลัน ใน : อุโรวรรณ
โชติเกียรติ, บรรณาธิการ. แนวทางเวชปฏิบัติ
กุมารแพทย์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท
ฮั่วน้ำ ฟรินติ้ง จำกัด ; 2545. 101-26
5. ชุขณา สวนกระต่าย. แนวทางการรักษา Acute
Infectious Diarrhea ใน : วิทยา ศรีดามา,
บรรณาธิการ. Clinical Practice Guideline
in Medicine. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์ ; 2544. 312-29